

nrg מעריב

העכשיו הארוך

הכירו את "העכשיו הארוך": ארגון שנועד לגרום לכם לחשוב על העתיד הרחוק, להמר על התפתחות הציוויליזציה ולבנות שעון ענק עם קוקייה שמגיחה פעם בעשרת אלפים שנה

עידו הרטוגזון | 18/12/2007 9:26

בעשורים האחרונים, במקביל לעלייה בשכיחות הפרעות הריכוז אצל ילדים, נדמה שגם האנושות כקולקטיב סובלת מהפרעת ריכוז. תאגידים כלכליים מתרכזים רק בהישגים של הרבעון הבא, פוליטיקאים מחפשים רק דרך לשרוד את הקדנציה, וגם השיח התרבותי מורכב מאופק של שנים ספורות. מי שסובל מהעיוורון המחשבתי הזה הוא העתיד, ואת התוצאות אפשר לראות כבר עכשיו במגוון תופעות - מהרמות החברתיות, האקולוגיות והכלכליות ועד לרמת התפקוד הפסיכולוגי והרוחני של פרטים שרגילים לצרוך אוכל מהיר, תרבות מהירה ויחסים מהירים.

לקושי שיש לאנושות לשמור על חוט מחשבה ארוך יש מגוון סיבות. סטיוארט ברנד, מייסד עמותת העכשיו הארוך (The Long Now Foundation), מונה בין השאר את ההאצה המתמשכת בטכנולוגיה, את האופק קצר המועד של כלכלת השוק, את לחץ הבחירות הבאות בדמוקרטיה ואת הלחצים של קיום בסביבת מולטי-טסקינג.

"נדרש סוג מסוים של תיקון מאזן לראייה לטווח קצר" אומר ברנד. "מכניזם מסוים או מיתוס שיעודד מבט ארוך טווח ונטילת אחריות ארוכת טווח - ו'טווח ארוך' נמדד במאות שנים לפחות. עמותת העכשיו הארוך מציעה גם מכניזם וגם מיתוס."

ארגון לתודעה ארוכת טווח

עמותת העכשיו הארוך, שמושבה בקליפורניה, היא ארגון שהקים ברנד בצוותא עם המוזיקאי בריאן אינו, הממציא ומומחה הבינה המלאכותית דני היליס והעתידן פיטר שוורץ, במטרה לגרום לאנושות להרהר מעט בתהליכים המתרחשים בטווחי הזמן של התודעה הפלנטרית ולעודד אותה להתפתח בכיוון של חשיבה לטווח ארוך. בין השאר יזמה הקרן פרויקטים כמו פרויקט הרוזטה, שמטרתו לשמר את אלפי השפות הנכחדות בעולם, פרויקט כלי ציר הזמן, שמטרתו לאסוף תחזיות מתחומים שונים כדי לאפשר לאנושות לבנות חזון משותף של העתיד, פרויקטים לשימור מידע דיגיטלי וגם את בניית שעון העכשיו הארוך שמטרתו לספור את הזמן בעשרת אלפים השנים הבאות (ראו מסגרת).

אפרופו חשיבה בטווחים של עשרת אלפים שנה, החברים בארגון מוסיפים לפני מספר השנה בתאריך את הספרה אפס על מנת לעודד את החשיבה במונחים של אלפי שנים. כך לדוגמה, במקום לכתוב את השנה 2007 הם יכתבו 02007.

בין החברים המשתתפים באירועי הארגון ניתן למצוא תמהיל מרתק ומגוון של דמויות מפתח בתרבות של העשורים האחרונים. ביניהן אפשר למנות את מייסד ויקיפדיה ג'ימי ויילס, כהן משחקי המחשב וויל רייט, ההוגים קווין קלי ופרנסיס פוקויאמה, הממציא והעתידן ריי קורצווייל, חוקר התרבות סטיבן ג'ונסון וגם סופרי המדע הבדיוני רנור וינג'י וברוס סטרלינג.

מדובר ברשימה של כמה מהמוחות המבריקים של זמננו, שלא בכל יום נפגשים לדון באופן מסודר

בעתיד האנושות. **באתר האינטרנט של העמותה** ניתן לשמוע את הסמינרים שמעבירים האנשים האלה: על מאה השנים הבאות של המדע, על גישת הזום הארוך להיסטוריה או כיצד אפשר לשחק עם הזמן.

לחשוב בקנה מידה של ציוויליזציות

"עמותת העכשיו הארוך הוקמה כתרופת נגד לתופעה של צמצום טווח תשומת הלב של בני האדם המודרניים" אומר בראיון ל"חיים אחרים" ההוגה קווין קלי, שהיה העורך ואחד ממייסדיו של המגזין התרבותי-טכנולוגי היוקרתי "Wired", "אין לנו תחושה טובה מאוד של העבר שלנו. בייחוד במערב, ובייחוד באמריקה. תחושת הזמן של רוב האנשים היא חמש הדקות הבאות.

"את התופעה הזו אפשר לזהות בכל מיני דרכים. לדוגמה, בנטייה של מאמרים לצטט או להפנות למקורות שהם בני שנים ספורות בלבד אבל לא יותר. וכשאנשים עושים תחזיות או תוכניות הן לרוב לרבעון הקרוב, לשנה הקרובה או לכל היותר לשנים בודדות. אפילו המדע הבדיוני, שכתב בעבר על טווחי זמן אדירים, מתייחס היום לרוב רק לשנים מעטות קדימה."

ומה המשמעות של כל זה?

"כל הדברים הללו מרמזים שאנחנו חיים בעכשיו קצר, שהוא מקום צר מאוד. אז אנחנו רוצים להרחיב אותו ולעודד חשיבה בטווחים ארוכים: חשיבה בטווחים של דורות, חשיבה בקני מידה של ציוויליזציות של מאות ואפילו אלפי שנים."

זה אפשרי בכלל?

"אנחנו לא מעוניינים לבצע תוכניות מפני שאנחנו יודעים כמה עקר זה לערוך תכנונים למאה שנים קדימה, אבל רצינו לקדם את הרעיון של חשיבה על הדורות הבאים. לחשוב שאפשר להתחיל דברים שלא יושלמו עד שהדורות הבאים יבואו וישלימו אותם. ישנם דברים שהיינו רוצים להתייחס אליהם, למדוד ולעקוב אחריהם, בין אם מדובר במידע מדעי, במידע היסטורי או בכל דבר שריווח מהמשכיות לאורך זמן, כך שנוכל לחלק את המשאבים שלנו על מנת לעקוב ולשמור עליו."

הימורים לטווח ארוך

אחד מהפרויקטים יוצאי הדופן של העמותה הוא פרויקט ה-Long Bets, ההימור ארוך הטווח. **באתר האינטרנט של הפרויקט**, יכול כל מי שיש לו חמישים דולר להכריז על התערבות חדשה ומאתיים דולר ומעלה כדי להתערב עליהם. אלה הם חוקי המשחק: מארגן ההתערבות מציג תחזית (שנתיים קדימה לפחות) בכל תחום שיש לו חשיבות חברתית או מדעית לאנושות. אנשים אחרים באתר יכולים לקרוא תיגר על התחזיות, וכך נוצרת התערבות לטווח ארוך. בינתיים מנהלים הגולשים באתר דיון בסוגיה, ובסופו של דבר, לאחר שחלפו השנים עד למועד הנקוב בתחזית מוכרז המנצח. הכסף, אגב, הולך לקרן צדקה לבחירתכם. בין ההתערבויות באתר: לפחות אדם אחד שחי בשנת 02000 יחיה גם בשנת 02150 (התערבות על אלפיים דולר); עד 02029 מחשב יעבור את מבחן טורינג לאינטליגנציה מלאכותית (20 אלף דולר); ועד 02025 יוצאו ממצאים מדעיים שישכנעו יותר מחמישים אחוז מהפרימטולוגים להודות בכך שהיצור האגדי ביג פוט אכן התקיים.

בין השאר אפשר גם לענות על הצעות התערבות שמחכות למי שיקרא עליהן תיגר. למי שמחפש התערבויות מוצעות באתר התחזיות שעד 02020 אפשר יהיה לקנות בשדה התעופה כרטיסים לירח, שבשנת 02100 תשלוט בעולם ממשלה עולמית וגם שעד שנת 02104 יפסיק פרויקט ה-Long Bets להתקיים.

למה זה טוב? למרבה הצער, עתידנים כיום עורכים בנדיבות מופרזת תחזיות מרחיקות לכת מבלי

להקדיש מחשבה להשפעה שיש לתחזיות כאלה על החברה. כאשר הזמן חולף ואותו הדבר שצפוי המומחים לא מתרחש, ממשיכים אותם מומחים לשחרר תחזיות כאילו לא קרה דבר. מטרת פרויקט ההתערבויות היא לגרום לאנשים לקחת אחריות על התחזיות שלהם וגם להיות מוכנים לשלם עבורן מחיר מסוים.

ישראל חושבת קדימה

ישראל, כידוע, היא לא ממש מובילה עולמית בתחום החשיבה לטווח הארוך. בין המלחמות, המצוקות הפנימיות וההפוכותיה של המערכת הפוליטית נשכח המבט לטווח הארוך. יוצא דופן מרענן בהקשר זה היה נציבות הדורות הבאים, שאת הקמתה יזם ב-2001 השר לשעבר טומי לפיד.

נציבות הדורות הבאים היתה גוף ממלכתי שהוקם במטרה להכליל את מרחב העתיד בחקיקה ולשמור על האינטרסים של הדורות הבאים. המוסד, שהוקם על בסיס האמרה התלמודית "כשם שנטעו לי אבותי כן אטע אני לבני" (תענית, כ"ד) כמו גם על הצהרת אונסק"ו בדבר האחריות לדורות הבאים, היה ייחודי מסוגו והציב תקדים עולמי מבחינת המודעות לחשיבה על העתיד.

נציב הדורות הבאים הראשון (והיחיד עד היום) היה השופט בדימוס שלמה שהם, שידוע גם כמורה רוחני. בריאיון שערכתי איתו לפני שלוש שנים הוא סיפר על פוליטיקאים שבאים אליו הביתה כדי לעשות מדיטציה, אך התלונן על כך שבכנסת יש "הרבה הליכה בכוח".

בשנת 2006, עם היבחרה לתפקיד יו"ר הכנסת, הביעה חברת הכנסת דליה איציק (קדימה) את רצונה לסגור את הנציבות בשל עלותה הכלכלית. לאחר מכן הגיש ח"כ אביגדור יצחקי (קדימה) הצעת חוק לביטול הנציבות, שעברה בקריאה טרומית. בינתיים סיים שהם את תפקידו בסוף 2006 ומאז ממשיכה מדינת ישראל להתקיים ללא הארגון המבורך ההוא.

ובכל זאת, עדיין ישנן גם כמה נקודות אור בישראל. אחת מהן היא מרכז השל, המכון הישראלי לחשיבה ומנהיגות סביבתית. הארגון נוסד כדי לאפשר פיתוח חזון "סביבתי, חברתי, תרבותי ורוחני - לעתידה של ישראל" שבמרכזו ניצב המושג "קיימות".

התקדמות ונסיגה בו זמנית

בצל המצוקות האקולוגיות המאיימות על עתידו של העולם מתחוללים בימים אלה בכל רחבי העולם תהליכים דומים לאלה המתרחשים בארצות הברית ובישראל. העולם דומה כרגע לגבר עקשן ורע הרגלים בן חמישים שחטף התקף לב והרופא שלו מסביר לו שהוא לא יכול להמשיך לעשן ככה. הוא עדיין מנסה להתווכח, אבל אחרי כמה התקפים הוא כבר מתחיל להקשיב. אם הוא לא יקשיב הוא יכול לשכוח מלראות את הנכדים שלו.

אלכסנדר רוז ודניאל אנגלמן, מנהלים בעמותת העכשיו הארוך שהתראיינו במשותף בהתכתבות ל"חיים אחרים", רואים בעולם התקדמות ונסיגה בו זמנית במודעות לחשיבה לטווח ארוך: "בשעה שאפשר למצוא דוגמאות לתכנון קצר רואי להחריד בכל ממשלה, יש גם ודאי נקודות טובות. בארצות הברית לדוגמה יש חובה פדרלית להגן על הציבור מפני פסולת גרעינית למשך עשרת אלפים שנה. ככל שידוע לי, זה טווח הזמן הארוך ביותר המוזכר בחוקיה של מדינה כלשהי בעולם."

ישנן ארצות מסוימות שהייתם משבחים על חשיבה לטווח ארוך?

"ישנן בהחלט מדינות שבהן אנו רואים יותר חשיבה מסודרת ורחבה לטווח ארוך, אבל קשה לחשוב על דוגמאות למדינות שמיישמות את זה בכל התחומים. כמה דוגמאות שאפשר לחשוב עליהן הן שווייץ - על הניטרליות הפוליטית ארוכת הטווח שלה; הולנד - על תכנון הערים והמזון שלה; יפן -

על מסורת העסקים מרובת הדורות שלה; צרפת - על ייצור החשמל הכמעט נטול פחמן שלה; ונצואלה - על עמדתה בתחום השימוש בתוכנות קוד פתוח בממשל; וברזיל - על האימוץ של ביו-דלקים."

עכשיו עם עתיד

בעולם הניו אייג', הזמן שזוכה לרוב לתהילה הוא ההווה. מורים רוחניים מכל רחבי תבל מהללים את מי שיודע לשהות בהווה ורק בו. מי ששקועים בעבר או בעתיד זוכים לעומת זאת בעיקר לרחמים. הם מסמלים את מי שאינם יודעים פשוט להיות, את מי שתקועים בזיכרונות או בדאגות. אלא שעל מנת לקיים את ההווה ולאפשר אותו אנו זקוקים לאופק הנפרש אחורה וקדימה, לעבר ולעתיד. אין הכוונה שצריך לאבד את הקשר עם ההיות בעכשיו, עם הקיום המוחלט של הרגע; הכוונה היא אולי להוסיף על הרגע הזה עוד הרבה עכשיו אחרים ולהרחיב את תפישת הרגע לחלק מתפישה כללית היסטורית וקוסמית, לחלק מעכשיו גדול יותר. אולי זו היתה כוונתם של ברנד וחבריו כשבחרו לקרוא לארגון שלהם "העכשיו הארוך" ולא "העתיד הארוך".

שעון לעשרת אלפים שנה

פרוייקט שעון העכשיו הארוך שבונה עמותת העכשיו הארוך הוא אולי המיזם השאפתני וארוך הטווח ביותר שלה. מטרת הפרוייקט היא לבנות שעון שיורה את הזמן במשך עשרת אלפים השנים הבאות לפחות. אולם מעבר למטרה החומרית ישנה גם מטרה תודעתית: לעודד אנשים לחשוב על העתיד.

חשבו על כך: כיצד ייראה העולם כאשר תצא הקוקייה בשנת 12,000, עשרת אלפים שנה לאחר שנוצר השעון? האם האנושות עוד תתקיים בכלל? ואיך היא תיראה? עשרת אלפים שנה זה המון זמן, פי שניים מהזמן שעבר מאז בניית הפירמידות או הופעת הכתב. בעצם כך שהוא גורם לאנשים ששומעים עליו להקדיש מחשבה לרגע רחוק כל כך בהיסטוריה, שעון העכשיו הארוך כבר מגשים את מטרתו.

את הרעיון הגה הממציא והיזם דני היליס. "אני רוצה לבנות שעון שמתקתק פעם בשנה. מחוג המאה מתקדם פעם במאה שנים, והקוקייה יוצאת פעם במילניום", אמר היליס עוד ב-1986. "אם אמרה, אוכל להספיק לראות את הקוקייה יוצאת בפעם הראשונה."

והיליס הספיק. האבטיפוס הראשון של שעון הזמן הארוך נחנך ב-31 בדצמבר 1999, בדיוק בזמן כדי להודיע על כניסת האלף השלישי. השעון עדיין נמצא בשנים ארוכות של בנייה על ידי חוקרים ומומחים. הוא מתוכנן להתנשא לגובה של עשרים מטרים, ולספור את השעה, היום, השנה, המאה והמילניום, כמו גם את התארכות והתקצרות הימים. בין השאר הוא גם יכיל פלנטריום המראה את מצבם של כוכבי השמים.

אולם יצירת שעון כזה, שיעבוד במשך עשרת אלפים שנה, לא רק באופן תיאורטי אלא גם באופן פרקטי וחכם, אינה דבר פשוט, כפי שאתם יכולים לתאר לעצמכם. בוני השעון קבעו חמישה עקרונות שעליהם צריך להתבסס שעון לעשרת אלפים שנה:

תוחלת חיים - השעון צריך לדייק אפילו אחרי עשרת אלפים שנה, ואסור לו להכיל חלקים בעלי ערך (כמו מתכות או תרכובות יקרות) שעשויים לפתות גנבים לבזוז אותו.

יכולת תחזוקה - הדורות הבאים יוכלו לתחזק את השעון בכלים ובחומרים פשוטים שאינם מתקדמים מאלה שהיו ברשות האנושות מאז תקופת הברונזה.

שקיפות - עקרונ הפעולה של השעון צריך להיות מובן למתבונן מבלי שיהיה צורך לעצור אותו או לפרקו. אסור ששום פונקציה בו תהיה אטומה למתבונן.

יכולת התפתחותית - צריכה להיות אפשרות לשפר את השעון.

יכולת שינוי גודל - על מנת להבטיח שהשעון יעבוד כהלכה יש צורך בבנייתם של אבות טיפוס.

כשיהיה השעון מוכן מתכננים יוצריו לקבור אותו במערה ענקית בהר שקנו בשמורת הטבע הגדולה בנבאדה. היובש, הריחוק והעדר הערך הכלכלי של האזור אמורים להגן על השעון מפני חלודה וונדליזם ומפני הציוויליזציה בעתיד. ניתן לומר כי השעון הוא גילום סמלי של כל עקרונות הארגון: קיימות, חשיבה לטווח ארוך ועשייה בין דורית.

עידו הרטוגזון עצמי

המאמר התפרסם לראשונה ב"חיים אחרים", הירחון הישראלי לרפואה טבעית, תרבות רוחנית ומעורבות חברתית.